

1.Küresel Hava Kirliliği ve Sağlık Konferansı'ndan İzlenimler

Prof.Dr.Kayıhan Pala¹

1.Küresel Hava Kirliliği ve Sağlık Konferansı Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 30 Ekim – 1 Kasım 2018 tarihlerinde Cenevre’de Dünya Sağlık Örgütü binasında gerçekleştirildi. Konferans, hava kirliliğine ilişkin Dünya Sağlık Örgütü tarafından düzenlenen ilk konferans olması nedeniyle önem taşımaktadır. Dünyada her yıl yedi milyondan fazla erken ölüme yol açan hava kirliliği ilk kez DSÖ tarafından bilim insanları, karar vericiler ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla masaya yatırıldı. Konferans öncesinde hava kirliliğinin tütün kadar sağlık açısından tehlikeli olduğu DSÖ tarafından vurgulandı. Ancak bilindiği gibi, tütüne karşı kişisel olarak mücadele etmek mümkünken, hava kirliliğine karşı toplumsal bir mücadele zorunludur, özellikle kirlilik kaynaklarını ortadan kaldırmak için.

Konferansa 100’ün üzerinde ülkeden yaklaşık 900 kişi katıldı. Ancak ülkemizden ne Sağlık Bakanlığında ne de Çevre Bakanlığında temsilci bulunmaması şaşırtıcıydı. DSÖ tarafından yayınlanan resmi katılımcı listesine göre Türkiye’den yalnızca Türk Tabipleri Birliği adına Prof Dr.Kayıhan Pala ve Türk Toraks Derneği adına Prof.Dr.Hasan Bayram Konferansa katıldı. Temiz Hava Hakkı Platformu Türkiye’de hava kirliliğine ilişkin mevcut durumu ve çözüm önerilerini hazırladığı bir politika notuyla toplantı katılımcılarıyla paylaştı.

Konferansta başta kömür ve fosil yakıtlar olmak üzere hava kirliliğine yol açan kaynaklar ve hava kirliliği ile iklim değişikliği arasındaki bağlantılar bilimsel bilgilere göre çok açık olarak ortaya konulmasına karşın, DSÖ fosil yakıtlardan enerji üretimi ve özellikle kömürlü termik santraller gibi kirli enerji kaynaklarının yok edilmesine ilişkin güçlü bir tutum ortaya koymadı. Endüstriden kaynaklanan kirliliklerin önlenmesi için, yatırımlardan önce Sağlık Etki Değerlendirmesi yapılması bir zorunluluk olarak değil, yalnızca gereklilik olarak ifade edildi. Hükümetlere, Avrupa Komisyonu da içinde olmak üzere hava kirlleticileri ile ilgili ulusal sınır değerlerini DSÖ rehber değerlerine göre düzenlemeleri konusunda bir çağrı çıkarıldı, ancak bunun çağrıyla sınırlı kalmaması hükümetler üzerinde baskı oluşturulması için doyurucu bir eylem planı açıklanmadı.

Konferansın olumsuz yanlarından biri, etkinliğin Dünya Bankası ile birlikte düzenlenmiş olmasıydı. Bu ortaklık Konferans programına ve Konferansta çoğu zaman benimsenen dile de yansdı. Sermayenin hava kirliliğine yol açan etkinlikleri genel olarak eleştirilmedi. Örneğin önümüzdeki bir kaç yıl içinde Almanya’da birçok kente dizel araçların girişinin yasaklanması alkışlandı, ancak Alman sermayesinin Asya ve Afrika’da satılmak üzere dizel araç üretimini sürdürmesine sessiz kalındı. Dünya Bankası sunumlarında hava kirliliği temel olarak ekonomik

¹ Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

maliyetler üzerinden ele alındı ve sağlık sistemi maliyetleri ile işgücü kaybı ve refah kaybı gibi maliyetlere vurgu yapıldı.

Konferansta Türkiye’den DSÖ Avrupa bölgesindeki hava kirliliği düzeyi en yüksek ülkeler arasında yer alması ve birkaç sunumda PM2.5 salımlarına ilişkin tahminler dışında neredeyse hiç söz edilmedi. Ne bir durum saptama, ne eylem planı; Türkiye neredeyse bütün sunumlarda yok sayıldı.

Konferans, hava kirliliğinden kaynaklanan ölümlerin sayısının 2030 yılına kadar üçte iki oranında azaltılması hedefi ve Hava Kirliliği ile Mücadele için Cenevre Eylem Gündeminin oluşturulması önerisiyle son buldu.

Hava kirliliğine karşı mücadelenin, tütüne karşı olduğu gibi, kolektif ve güçlü bir mücadele olarak yürütülmesi gerekir. Tütün mücadelesi temel olarak tütün endüstrisine karşı yürütülmeye çalışılırken, hava kirliliğine karşı mücadele başta enerji sektörü olmak üzere, çimento, demir/çelik, otomotiv vb. çok sayıda endüstri grubu ile ilişkilidir. Dolayısıyla hava kirliliğine karşı mücadelenin iklim değişikliğinde olması gerektiği gibi, küresel kapitalizme karşı topyekûn bir mücadele olarak örgütlenmesi gerekmektedir. Kısıktırılmış tüketim toplumu yaklaşımı terk edilmeden, eşitsizlikler ve yoksulluk ortadan kaldırılmadan, daha iyi ve havası temiz bir dünya mümkün görünmemektedir.

Dünyada her yıl 7 milyondan fazla kişi hava kirliliğine bağlı olarak erken ölmektedir. Bunların 600 binden fazlasını çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye’de de her yıl 34 binden fazla kişinin hava kirliliği nedeniyle erken öldüğu tahmin edilmektedir. Erken ölenlere başta akciğer kanseri olmak üzere (Hava kirliliğinin akciğer kanserine yol açtığı ve mesane kanserinin görülme sıklığını artırdığı kanıtlanmıştır) hava kirliliğine bağlı olarak hastalananları, hastanede yatanları, ilaç kullananları ve işlerinden alıkonanları da ekleyecek olursak, hava kirliliğinin ülkemize maliyeti çok yüksektir.

Hal böyleyken, ülkemizde hava kirliliğine ilişkin farkındalık düzeyi düşüktür ve ne yazık ki hava kirliliğine karşı örgütlü etkin bir mücadele yürütülememektedir. Yurt çapında yalnızca iki kirletici (PM₁₀ ve SO₂) tüm illerde ölçülmektedir. Ulusal sınır değerlerimiz DSÖ rehber değerlerinin çok üzerindedir ve en tehlikeli kirleticilerden biri olarak kabul edilen PM2.5 için halen ulusal sınır değerimiz yoktur. Bu koşullarda Türk Tabipleri Birliği, ülkemizde hava kirliliğinin önlenmesi için ivedi olarak;

- ✓ Enerjinin verimli kullanımı için etkili önlemlerin alınmasını,
- ✓ Hükümetin fosil yakıt teşviklerini sonlandırmasını,
- ✓ Yeni kömürlü termik santrallere izin verilmemesini,
- ✓ Mevcut kömürlü termik santrallerin üretime son vermesi için bir eylem planı açıklanmasını,

- ✓ Kent yoksullarına kömür dağıtmak yerine, yenilenebilir enerji kaynaklarından evsel ısınma desteği sağlanmasını,
- ✓ Hava kirleticileri ile ilgili ulusal sınır değerlerin DSÖ rehber değerlerine göre düzenlenmesini,
- ✓ PM2.5 için ulusal sınır değer açıklanmasını,
- ✓ Temel hava kirleticilerinin tümünün, kirlilik kaynaklarının etkisini göstermeye uygun olarak, tüm illerde ve gerekli olan ilçelerde sürekli olarak ölçülmesini ve ölçüm sonuçlarının erişime açık olmasını,
- ✓ Sağlık Bakanlığı'nın hava kirliliğinin sağlık etkilerini araştırmak isteyen bağımsız araştırmacılara hastalıklar ve ölümlerle ilgili veri ve kaynak sağlamasını,
- ✓ Sağlığı etkileme olasılığı bulunan tüm endüstriyel tesisler için kurulmadan önce ÇED ile birlikte Sağlık Etki Değerlendirmesinin de (SED) zorunlu tutulmasını,
- ✓ Sağlık Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı tarafından tüm tarafların (Akademisyenler, meslek örgütleri, sendikalar, sivil toplum örgütleri, yerel yöneticiler ve yurttaşlar) katılımına açık olarak her yıl 'Hava kirliliği ve Sağlık Konferansı' düzenlenmesini

talep edebilir.

Hava kirliliğine karşı örgütlü bir mücadele yürütmek zorunludur. Toplum yararı için siyaset yapanları, meslek örgütlerini, sendikaları ve bağımsız bilim insanlarını Temiz Hava Hakkı Platformu çatısı altında yürütmeye çalıştığımız mücadeleye katılmaya ve katkıda bulunmaya çağırıyoruz.